

Vainola R.H.

Doctor of pedagogical sciences, professor, Department of social pedagogy
Dragomanov National Pedagogical University (Ukraine, Kyiv)

MODELLING OF SOCIAL SPHERE SPECIALISTS' PROFESSIONAL TRAINING

Вайнола Р.Х.

доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної педагогіки
НПУ імені М.П. Драгоманова (Україна, м. Київ)

МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

The article reflects the vision of the main European views on professional preparation specialists in social sphere; the approaches to characterize of the model of social education are given.

Key words: *social worker, vocational training, social education, social sphere.*

Стаття відображає: бачення основних європейських тенденцій підготовки фахівців соціальної сфери; підходи до характеристики моделі соціальної освіти, її принципи і контекст; завдання вищого навчального закладу, що готує фахівців соціальної сфери.

Ключові слова: *соціальний працівник, професійне навчання, соціальна освіта, соціальна сфера.*

Процес підготовки фахівців соціальної сфери нині не повинен виступати пасивним віддзеркалюванням соціального розвитку держави, він має бути спрямованим на активний пошук розв'язання нагальних соціальних проблем. Відповідно, підготовка фахівців соціальної сфери має бути спрямована на виконання таких соціальних запитів, як підвищення рівня гуманізації навчально-виховного процесу, спрямування підготовки соціальних працівників на формування готовності до оптимізації впливів соціального середовища на особистість, створення умов для забезпечення ситуації соціального комфорту та благополуччя.

Відомо, що в основу побудови моделі професійної підготовки фахівця закладається аналіз цілісної професійної діяльності. Завданням моделювання є визначення тих параметрів освітнього процесу, що забезпечуватимуть необхідний рівень професійної відповідності майбутніх фахівців вимогам соціального замовлення.

У сучасних підходах до моделювання професійної діяльності термін «модель професійної підготовки фахівця» трактується переважно як система ознак, що характеризує міру відповідності професійної діяльності рівню розвитку конкретної професії та містить наступні параметри: вимоги до фахівця, відповідно до специфіки виробничих завдань та характеру робочого місця; знання та уміння, що необхідні в професійній діяльності; специфічні соціальні та психологічні якості особистості, що забезпечують ефективність професійної діяльності. Моделювання професійної підготовки набуває не аби якого значення для створення відкритого освітнього простору, дозволяє враховувати перспективи розвитку соціальної роботи як професійної діяльності, освітні потреби населення України в цій галузі та перспективи зайнятості населення. Своєчасність виконання соціального замовлення на створення інноваційних, життєздатних моделей професійної підготовки фахівців соціальної сфери буде визначатися такими їх проявами як конкурентоздатність, варіативність, гнучкість та мобільність.

Говорячи про модель професійної підготовки паралельно використовують термін «система» (якостей, показників, категорій), а моделювання професійної підготовки розуміють як побудову проекту на основі даної системи. При цьому стрижнем побудови такої системи, як і в моделі є принцип цілепокладання. В якості складових принципу цілепокладання при проєктуванні різноманітних систем професійної підготовки фахівця соціальної сфери ми можемо назвати такі компоненти, як: прогностичність (здатність системи підготовки змінюватись відповідно до зміни соціальних умов); раціоналістичність (висунення таких освітніх завдань, які при наявності ресурсів дозволили б отримати максимально корисний результат); реалістичність (забезпечення відповідності між бажаним і реальним, тобто між запланованими цілями і необхідними для їх реалізації засобами); визначеність (оперативне визначення кінцевих і проміжних цілей як

результатів, що є очікуваними).

Сучасні вимоги до побудови моделі фахівця, переважно базуються на компетентісному, діяльнісному та особистісно-орієнтованому підходах. Вони більшою мірою пов'язані з модульними засадами розв'язання професійних завдань, відповідно до концепції контекстного навчання. Відповідно більшість підходів до розробки форм та змістового наповнення моделей вузівської підготовки фахівця передбачають опис основних видів професійної діяльності, перелік вимог до сукупності знань, вмінь та навичок майбутніх фахівців, що висуваються різними галузями суспільного виробництва, науки, культури, соціальної роботи, зокрема. Саме такий підхід визначає інформаційно-дисциплінарну модель навчання, яка будується як різнорівнева конструкція і поєднує в собі такі блоки: система планування навчального процесу, структуризація професійних завдань відповідно до змісту навчальних дисциплін, хронологізація навчального процесу, відповідність навчальних та виробничих практик змісту навчального етапу та певних дисциплін, апробація отриманих знань на практиці.

Проте, достатньо часто модель професійної підготовки розглядається не як вертикальна структура, а як лінійне, горизонтальне утворення. Найбільш відомі педагогічні моделі (В. Беспалько, В.Кан-Каліка, М.Нікандрова) пропонують шлях підготовки фахівця як вектор наближення до ідеалу, професійного взірця, що має бути отриманим у результаті освітньої діяльності.

Ми можемо визнати, що в європейських країнах загальна модель соціальної освіти поступово йде на заміну вузькій, спеціалізованій підготовці кадрів для соціальної сфери. Це дає нам можливість розглядати моделі професійної підготовки фахівців соціальної сфери в контексті загальноєвропейського бачення підготовки фахівців для закладів соціального спрямування [1].

Зарубіжний досвід побудови моделі професійної підготовки кадрів для соціальної сфери враховує такі фактори, як: блок соціальних проблем, інфраструктура соціальних державних та альтернативних соціальних служб, попит на даний вид професійної діяльності, динаміку освітніх потреб населення, ринок пропозицій соціальних послуг. Виходячи з позицій системного підходу така широка площина побудови, урахування різноманітних факторів соціального розвитку суспільства дозволяє створити найбільш динамічну, гнучку та життєздатну модель професійної підготовки. Варто відзначити, що саме сервісний підхід до моделі професійної підготовки фахівця соціально-педагогічної сфери є найбільш популярним в країнах Західної Європи.

Узагальнюючи підходи до професійної підготовки педагогів (у тому числі і соціальних) у Сполучених Штатах Америки Т.Кошманова пропонує сфокусувати бачення всіх можливих напрямків підготовки у чотирьох моделях: 1) моделі соціальної взаємодії (наголос на суспільних відносинах, на поліпшенні взаємодії між людиною та її культурою, між людиною та оточуючими; поглиблення демократичних процесів у країні і залучення студентів до таких форм організації навчання, які б сприяли вдосконаленню суспільства); 2) інформаційній моделі (наголос на важливості шляхів, за допомогою яких відбувається процес учіння студента і керування цим процесом з боку викладача; основним методом цього навчання є групова взаємодія, під час якої відбувається розвиток студента); 3) персонологічній моделі (орієнтація на розгляд індивідуальності як джерела освітніх ідей, відповідність освіти потребам особистості, спрямованість методів навчання на розвиток індивідуальної внутрішньої організації); 4) біхевіористичній моделі (моделі модифікації поведінки, в основі яких лежать біхевіористичні ідеї Скінера про позитивне підкріплення; наголос на дослідженні зовнішньої поведінки, яка піддається спостереженню і шляхи педагогічного впливу на неї) [3].

В основу моделей підготовки фахівців соціальної сфери, що базуються на суб'єктно-діяльнісному підході закладено комплекс вимог до особистості майбутнього соціального фахівця, передусім це: вимоги до характеристик емоційних процесів (стриманість,

індиферентність); вимоги до вольових показників (наполегливість, послідовність, імпульсивність); характеристики психічних станів (втомлюваність, стрес, тривожність, депресія).

При аналізі наявних в сучасній практиці моделей професійної підготовки фахівців соціальної сфери ми враховували принципи проектування освітніх моделей, їх логіку та циклічність, взаємозв'язок мети та змісту навчально-виховного процесу, взаємообумовленість орієнтації на особистісний розвиток та соціокультурної спрямованості навчального процесу, його інструктивні, регламентаційні та нормативні показники.

При цьому ми усвідомлювали, що моделі професійної підготовки не є статичним утворенням, більшою мірою вони виступають як результат науково-практичного пошуку, в процесі якого вивчається, узагальнюється вітчизняний та зарубіжний досвід. створюються (враховуючи сучасні вимоги глобалізації та інтеграції) світові стандарти професійної підготовки).

Виконанню цих завдань відповідають принципи соціальної освіти, що закладені в основу моделей підготовки соціальних працівників більшості європейських країн: принцип гуманізації, соціокультурного спрямування, технологічного забезпечення. Сьогодні в європейських країнах загальна модель соціальної освіти поступово відходить від вузької, спеціалізованої підготовки кадрів для соціальної сфери.

Зарубіжний досвід побудови моделі професійної підготовки кадрів для соціальної сфери враховує такі фактори, як: блок соціальних проблем, інфраструктура соціальних державних та альтернативних соціальних служб, попит на даний вид професійної діяльності, динаміку освітніх потреб населення, ринок пропозицій соціальних послуг. Виходячи з позицій системного підходу, така широка площа побудови, урахування різноманітних факторів соціального розвитку суспільства дозволяє створити найбільш динамічну, гнучку та життєздатну модель професійної підготовки, якою, на нашу думку, виступає модель соціальної освіти [5].

За умови впровадження моделі соціальної освіти метою навчально-виховного процесу стає: підготовка фахівця нової формації, що володіє технологіями активізації адаптативних здібностей клієнтів; орієнтація на кращі традиції вітчизняної та зарубіжної соціальної освіти; розвиток потреб професійного самовдосконалення та створення умов для самореалізації студентів; удосконалення змістового компонента соціальної освіти у вищій школі, використання інноваційних освітніх технологій; формування навичок доцільного системного використання сучасних соціальних технологій та технологій соціальної роботи для розв'язання завдання створення ситуації соціального благополуччя.

Література:

1. Вайнола Р.Х. Модернізація змісту професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів: пошук та перспективи / Р.Х.Вайнола // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія №11 Соціальна робота. Соціальна педагогіка.: зб. наук. пр. – Вип. 17. – Ч. 1. – Київ-Ів.-Франківськ: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2013. – С. 57–65.
2. Вайнола Р.Х. Особливості професійної підготовки майбутнього педагога в контексті особистісного підходу / Р.Х. Вайнола // Науковий часопис НПУ імені М.П.Драгоманова. Серія № 11. Соціологія. Соціальна робота. Соціальна педагогіка. Управління: зб. наукових праць. – К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2006. – Вип. 4. – С. 61-71. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/3932>
3. Кошманова Т.С. На шляху до новітньої педагогічної освіти (на прикладі Університету штату Мічиган, США) / Т.С.Кошманова. – Львів : ПНУ, 2000. – 212 с.
4. Петько Л.В. Стимулювання готовності майбутніх соціальних педагогів до виховної роботи у процесі вивчення іноземної мови у ВНЗ (на прикладі кінофільму «Звуки музики» («The Sound of Music»), США, реж. Уайз, 1965 р.) / Л.В.Петько // Актуальні проблеми навчання та виховання людей в інтегрованому середовищі: зб. наук. праць № 9 (11). – К. : Університет «Україна». – 2012. – С. 84–95. URI <http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/7446>
5. Платонова Н.М. Дидактика социального образования: особенности обучения социальной работе. / Н.М.Платонова. – СПб. : СПбУ, 2001. – 168 с.

